Kállai Katalin

Kőidő, vízidő 2. rész

rejtvénydráma a szamosújvári Szentháromság-templomban őrzött festmény megfejtésére

Várady Máriának és Szőke Istvánnak

Történik Erdélyben a 17-18. század fordulóján

Szereplők:
ARAKEL, örmény fiú
VAHAN, marhakereskedő, Arakel apja
MAKRUHI, Arakel anyja
VARDUHI, Arakel legidősebb húga
MANUSAK, Arakel középső húga
AGAVNI, Arakel legfiatalabb húga
NAIRI, Arakel unokatestvére
KARNIG, örmény tarisznyakészítő
JÁNOS, a székely gazda fia
ELIZE, szász lány
VINGÁRTI GÁSPÁR, szász nagykereskedő, Elize apja
FŐPAP, néma szereplő
AZ IDŐS ARAKEL

Az előadás összes figurája őriz magában egyfajta idillt, elképzelést arról, hogyan szeretné élni az életét. Ám a bizonytalan valóság nyomot hagy rajtuk. Próbálják nem mutatni, de ritkán oldódik föl a kedélyük. Akkor is csak pillanatokra. Az elveszettség mindegyre rájuk törő érzését ki-ki a maga módján igyekszik kompenzálni...

Nyár...

3/1

Világosító Szent Gergely ünnepe. A kertre néző tornác barátságos melegében Makruhi és legidősebb leánya, Varduhi üldögél az asztal mellett. Asztalkendőt hajtogatnak, új gyertyákat raknak a gyertyatartókba, az ünnepi vacsorához való holmikat rendezgetik. A kert felől vidám csapat ér hozzájuk. Manusak és a székely gazda fia, János, utánuk Agavni Karnigggal. Futástól lihegve, nevető arccal állnak meg a tornác mellett.

MANUSAK *jókedvűen* Jöjj, Varduhi, segíts, hogy ennek a szegény Jánosnak megtaníthassuk Szent Gergelyhez való imádságunkat. Mert nagyon nem áll a nyelve a mi örmény szavainkra.

János lehajtott fejjel, látszólag megszégyenülten álldogál, miközben a másik háromból kirobban a nevetés.

MAKRUHI *szokásos módon mórikálva magát az anyai teendők súlya alatt* Gámádágár Szűz Mária ments meg!

AGAVNI Jöjjél, Varduhi, mert ezek a székely legények azt hiszik, csak nekünk kell megtanulni az ő kifacsart nyelvüket, nekik nem kötelességük ókor-ókor a saját szavainkkal szólni hozzánk.

JÁNOS *morgolódva* Szólnék én, ha tudnék. De ki képes megtanulni ezt a nyelvet, ha nem ebbe született?

KARNIG *nevetve ráripakodik* Jól mondja, Agavni. Tisztelj meg minket, János, hogy Világosító Szent Gergely ünnepén örményül mondsz litániát.

MAKRUHI Elég a káromlásból, besték, még nincs itt a vigadozás ideje. Menjetek és állítsatok nagyasztalt a vacsorához!

JÁNOS *tisztelettel meghajolva Makruhi felé* Pár irgun!

A másik háromból kirobban a nevetés.

AGAVNI Jó estéét? Hol van még az este??

MANUSAK Ezt az egyet tanulta meg fél esztendő alatt... Vagy inkább ezt se!

Újabb nevetés. Manusak, János, Agavni és Karnig bevonulnak a házba. Makruhi és Varduhi tovább végzik a teendőiket a tornácon.

VARDUHI *elgondolkodva, mintha a gyertyaállításba feledkezett volna bele* Lehet-é úgy élni, hogy nincs oly ember, ki téged szeret legjobban a világon...

MAKRUHI *megtapasztalt anyai bölcsességgel* Háládatlan vagy, Varduhi. Mit méregeted te, hogy egy nagycsaládban ki kit szeret jobban? Érdemeld ki Isten szeretetét, és szeretni fog mindenik. Ki így, ki úgy. Mind a maga módján. Vagy adományozott-é nekünk az Úristen mértéket a szeretetre? Összemérhetünk-e egy vékányi búzát a nyári szél sóhajtásával... Gyermekkoromban anyámat szerettem leginkább. *kissé szégyenkezve hozzáteszi* Apámat majd' annyira. Mátkakoromban Vahant. Azután jöttek a gyermekeim *elkerekedett szemmel tárja szét a kezeit,* s lám, Vahan – csak meg ne tudja, szegény pára – megszűnt elsőnek lenni. Hát, méricskélj te ennyi szeretetet egymáshoz, ostoba.

VARDUHI De téged, jóanyám, mégiscsak apánk szeret a legjobban a világon.

MAKRUHI Bárha tudnám... Bárha tudnám, kit szeret leginkább egy férfi. Istenét? Hazáját? Gyermekeit?

VARDUHI Hazánk már rég nincs, Istenünk is más arcát mutatja.

MAKRUHI A szeretetnek nincsen is határa.

VARDUHI Így, így, anyám!

MAKRUHI Mire sóvárogsz te, édes lányom? A szeretet az szeretet. Bárkitől kapod, örülj neki. Akár szüléd, akár hitvesed, testvéred vagy gyermeked szeret. Isten ajándéka mind. Ha egyikből nem jut, hát, ne azt kergesd. Ne azt hajkurásszad, mint vak gyermek a legmesszebbre futott kiscsibét. Öltözz ünneplőbe, Varduhi, és fényesítsd meg a lelked. A Jóisten szeret, a tiéid szeretnek, s tán majd megszeret még más is. Ám busongó arcodtól megijednek az emberek. Szúrsz mint a tövis. Engedd, hogy azok, kik hozzád közelednek, a legszebben nyíló rózsát lássák benned.

Mielőtt Varduhi válaszolhatna, megjelenik Vahan a tornácon.

VAHAN Sivalkodnak ott benn, mint az újévi malac. Persze, mert anyjuk itt kinn lógatja a lábát, s egy száradó kalásszal susmutol.

MAKRUHI *gyengéden rászól* Vahan!

VAHAN Jó, jó, csak egy gyönge nyári zápor, s máris erőre kap szomjazó lelke. *Varduhihoz fordul* Ne hagyd magad! Menj, mulass te is a sáskahaddal. Nevess, hogy arcodba visszatérjen a szín, s te légy újra apád vidáman vöröslő rózsája.

Vahan gyengéden fölhúzza a székről a lányát és megsimítja az arcát. Varduhi bús tekintettel vonul be a házba.

MAKRUHI Mért küldöd oly helyre, ahol a mások öröme láttán saját boldogtalanságán busong?

VAHAN Miket beszélsz?! Tán zárjuk sötét szobába? Vagy dobjuk egy mély, feneketlen kútba? Hagyjuk, hogy ifjan emészsze el magát? Igenis lássa az örömöt, amellyel testvérhúgait áldotta meg a Teremtő. S ha netán irigyelné, hát, kérje alázatosan Istenét, hogy jutasson belőle neki is.

MAKRUHI S mire mennek azzal a nagy örömmel ott benn?

VAHAN Mire, mire? János vagyonos, dolgos székely fia, s ha ereiben lassabban is csörgedez a vér, majd Manusak föltüzeli.

MAKRUHI Miket nem mondasz!

A kert túlfelén megjelenik Nairi egy nagy csomó zöld ággal a kezében. Sietve jön a tornác felé.

NAIRI Bátyámuram, siessen! A felső malom zúgójánál eltűnt valaki. Az egész falu oda sereglik, hogy próbálják kimenteni.

Vahan föláll a székről és sietve elindul abba az irányba, ahonnan Nairi érkezett.

VAHAN *miközben távozik* Arakel hol van? Merre jár megint?

Makruhi is fölpattan az asztaltól, összeszedi az ünnepi asztalhoz előkészített holmikat, s elindul befelé. Mielőtt belépne a házba, visszaszól Nairinek.

MAKRUHI Jöjj, te is, Nairi. Hozd be a zöldet.

Ám Nairi leteszi a kezéből az ágakat, és a visszaindul a kertbe. Mikor kellő távolságba ért, megáll és nem túl nagy hangon elkiáltja magát.

NAIRI Arakel! Unokabátyám! Jer dolgozni, üres a tornác.

söt ét

3/2

Az előző helyszín valamivel később. Arakel egyedül, a gondolataiba merülve ül az tornácon. Rajztáblája a pad támlájának döntve. A táblára erősített vászon csúnyán megszaggatva. A rajta lévő festményből nem lehet kivenni semmit.

ARAKEL A csöndet kell festeni... A káoszt követő némaságot. Az éjszaka csöndjét... a templom csöndjét... a szentek csöndjét. Az imádság közepén beálló csöndet... a napvilág lopott csöndjeit. A mennyegző előtti s a születés utáni pillanatot, amely megváltoztatja a világot. Két élet sem lenne elég arra, hogy megfessem létünk megváltó csöndjeit.

Arakel fogja a táblát, s kezdi lefejteni róla a megszaggatott vásznat. A kert felől éteri szőke teremtés érkezik. A szász kereskedő lánya, Elize. Óvatosan közelít Arkel felé. Mikor a közelébe ér, alig hallhatóan mondja.

ELIZE Erős vár a mi Istenünk.

Arakel fényes tekintettel néz föl a leányra.

ARAKEL Mondá Luther. S nékem ki mondja?

ELIZE *fölbátorodva* A nevem Elize. Vingárti Gáspár szász kereskedő leánya vagyok, s csak remélni merem, hogy az én kedves, rég nem látott Nairimet jó helyen keresem.

ARAKEL *élcelődik vele* A tiéd lenne? No, ilyet még nem láttam. Szász lányé egy örmény lány, s még el is jő dicsekedni vele.

De bármennyire is szeretné, Elize nem jön zavarba.

ELIZE Kölcsönös gazdái vagyunk egymás szeretetének. Merthogy az enyém, tied nem csupán rabságot jelent, de a Krisztusban való összetartozást is.

ARAKEL S nem félsz-e attól, hogy a járványos kór, mellyel fogadott lánytestvéred, Nairi, jogtalanul meggyanúsíttatott, épp itt pusztít a faluban? Két magyar esett áldozatául.

ELIZE Oly kórság ez, melyről nem tudhatjuk, épp hol üti föl a fejét. Itt, vagy nálunk Besztercén. Féli mindenki, mert kiirthatatlan, miként a gonosz. Minket elpusztít, de ő maga soha nem pusztul el.

ARAKEL Kisleány létedre bátran fogalmazol.

ELIZE Nem vagyok már oly kicsiny, s a bátorságot anyám csepegtette belém, mikor belőle végleg elfogyott.

ARAKEL Ó, igen, árvaságodról hallottam...

ELIZE Nem vagyok árva, mert nyáron a napsugár, télen a kályha tüze melenget. Az ősz végi tó, a tavaszi patak óvó kezet formáz, és a csepergő eső is jóindulattal van felém. S ha egy bátor hópehely a szemembe hull, úgy olvad el, mint anyám tekintete olvadt volna, ha rám pillanthatott volna egyszer is.

ARAKEL *elámulva Elize külső-belső szépségétől* Már látom, téged nem érinthet földi halandó. Oly szépséggel ajándékozta meg lényed az Isten.

ELIZE *megvakargatja kicsit a tarkóját* Azért, ha fél ökröt nem is, egy fél malackát elcsipegettem egyszer. S ha közepes testűnél nem nagyobb, a rám törő kutyával is elbánok.

ARAKEL Elképzelem. Kivált, ha szelíd ebről van szó.

A kert felől vizesen, csapzottan érkezik Vahan.

VAHAN Kimentettük! Ügyes legény volt. Egy kövön megkapaszkodott, nem vitte el az ár. Az anyja nagyon hálálkodott. Bizony mondom, ne menjetek a felső malom közelébe. Sátánfajzat az a zúgó, élet s halál ura. Elragadja, akit csak lehet. Nocsak, nocsak, ki lenne e gyönyörű leány?

ARAKEL A szász Vingárti Gáspár uram leánya. Nairihez jött látogatóba.

VAHAN Nairihez? Apja kitessékeli, majd nyomába küld egy ilyen szépséget?

ELIZE *igazán zavarba jön* Atyám nem... Atyám épp úton van valahol Itáliában...

ARAKEL *magyarázza a helyzetet* Megszerette egymást a két leányzó.

VAHAN Ha meg, hát, meg. *elkiáltja magát* Makruhi, adj száraz holmit!

Vahan megborzongva a vizes ruhában bemegy a házba.

ARAKEL Azt mondod, Itáliában? Nekem olyan e szó, mintha egy földöntúli birodalom, ahol bármi varázslat megtörténhetik. Ha jól meggondolom, félnék is eljutni oda. Oly rabságba ejtene, ahonnét nem szabadulnék soha.

ELIZE Oly igen félsz a lélek rabságától, szépuram? Dehát mi vonzana ott, ahol apám elmondása szerint a legtöbb kereskedő egymást igyekszik megkárosítani, az adott szónak nincs oly ereje, mint a szászok között, s ha a másik tenyerébe csapnak, onnantól bármi csúfság megtörténhetik.

ARAKEL Mi vonzana ott? A művészi tárgyak oly sokasága, melyet nem találsz másutt a világon. A legnagyobb művészek legszebbik kincsei. A Vinciből származó tudós elme, Leonardo képei, Az utolsó vacsora falra festett csodája, mely emberi fajunk történetének kivételezett pillanatát örökíti meg. Szeretet s árulás fonódik össze rajta, mondják, a legtitokzatosabb mű, mit ember alkotott. Vagy egy Michelangelo nevű géniusz, ki megfaragta a valaha volt leggyönyörűbb férfit, *elmosolyodik* tán még az örmény férfinél is szebbet. A história gazdagsága. A kőből, gránitból, márványból rakott templomaik, hol, úgy sejtem, tiszta szívvel, fenntartások nélkül fogadnám el az apánk ránk erőltette pápista hitet...

ELIZE A hitet nem lehet erőltetni, Isten adománya.

ARAKEL *mosolyog* Nem bizony. De ez a diskurzus messzire vezet... Ám nehogy azt képzeld, hogy nekünk nincsenek szentté magasztosult alkotóink. Itt van Manuel, az aktamári templom építésze, kit az örmény Michelangelonak is hívnak. Vagy a fényes elméjű Meszrop Mastoc, ki egyszerre volt nyelvtudós és matematikus. Mennyei látomását követve ő alkotta meg művészi szépségű betűink sorát...

ELIZE Tán tenmagad is effajta művészet útját járod? Látom a táblát, s rajt a megszaggatott vásznat. Az elégedetlenség jelét.

Arakel szégyenkezve fordítja háttal az árulkodó fatáblát.

ARAKEL A varázsos Moldva hegyei között száguldoztam végig gyermekkorom boldog hepehupáin. Friss barátok, eltitkolt kópéságok között. Azt a vidéket próbáltam megfesteni, de a kéz gyengének bizonyult a képzelethez képest.

ELIZE Netán a képzelet fakult el a kéz mindenhatóságának árnyékában.

Arakel jóízűen nevetni kezd.

ARAKEL Hol tanulod mindezt, leányzó? Apád külföldön járatott iskolába?

ELIZE A szép Erdélyből nemigen tettem ki a lábam. Itt minden megvan, ami másutt a világon.

ARAKEL Szerelmes lennél a tájba, mely nem őseid hona?

ELIZE Szerelmes bizony. Ki ne szeretné az olvadó jégcsap hangjait, a frissen jött tavaszt, a kései nyarat a Havasok alatt...

Nairi jelenik meg a tornácon.

NAIRI Az édes Elize eljött, s máris szerelemről esik szó?

ARAKEL Új hazánk iránti szerelemre tanít...

NAIRI Nos, akkor Isten hozott, húgom. Jöjj és ünnepelj velünk.

ELIZE Nem tudok oly sokáig elmaradni. Csak köszönteni szeretnélek, megnézni, hogy megy sorod. Egyáltalán itt vagy-e még, vagy rég hazaindultál Moldva földjére.

NAIRI Jóbátyám családja befogadott, s nem is sürgetnek nagyon a hazaútra. Reménylik, hátha találok itt vőlegényt. Tán nem is kell érte túl messzire menni.

ELIZE Kívánom neked, Nairi. Testvérként szeretlek, jól tudod. Megérdemled, hogy a legodaadóbb férfi tegyen mellette hitet, hogy társa lehessél egész életen át. *indulni készül* A Jóisten áldjon meg mindkettőtöket s tegye széppé az ünnepet.

Miután Elize elment, Nairi és Arakel zavartan hallgatnak. Végül Nairi szólal meg.

NAIRI Édes leány, előre mondtam.

ARAKEL Édessége nem dúl föl annyira. De több ő annál...

Kivágódik a ház ajtaja, Makruhi lép ki rajta kétségbeesetten.

MAKRUHI Pattanj, fiam! Varduhi nővéred súlyos kórba esett, csak feküdni tud. Sápadt a hangja, forró az arca. Fuss, keríts orvost!

sötét

3/3

Estefelé benn a házban. Manusak a Nairi gyűjtötte zöld ágakat rakosgatja az asztalra, a terítékeket rendezgeti a nyitott ablaknál. Megérkezik János. A székely nyelvjárás hangsúlyaival beszél. Beszélgetésük alatt némelykor Manusak is átveszi tőle.

JÁNOS Korán vagyok-é?

MANUSAK Többiek a misén. Engem hagytak itt, hogy felügyeljek a betegre.

JÁNOS És jobban van-é?

MANUSAK Épp álomba szenderült, ám mintha jönne vissza az ereje. Tán futó gyengeség. Az izgalom... Szentünk ünnepe...

JÁNOS Orvos látta-é?

MANUSAK Arakel talált egyet, de nem tudta ide csalni. Megüzente, hogy borogassuk a fejét, s szóljunk két nap múltán, ha nem javul. Sok betege van, nem akarná elkapni a fertőző kórságot.

JÁNOS Tán csak nem a halálos kórt emlegette?

Manusak hirtelen kétségbeesik. Homlokát összetett tenyerének támasztva örménynyül imádkozni kezd.

MANUSAK Háir mer, vor herghinïs jesz,
szurp jegh'itzi ánun ko,
jeghesztze árkájutjun ko,
jegh'itzin gámk ko, vorbesz herghinïs jev hergri.
Ëzhátz mer hánábázort dur mez ájszor,
jev togh mez ëzbárdisz mer,
vorbesz jev mek toghumk merotz bárdábánátz,
jev mi dánir ëzmez i portzutjun, ájl përghia ëzmez i tsáre.

Zi ko e árkájutjun jev zorutjun jev párk, hávidiánïsz. Ámen.

Manusak keresztet vet, az imádságtól látnivalóan megnyugszik.

MANUSAK *cinkosan mosolyogva* Tudod-e már mondani az örmény imádságot, János?

János hunyorog.

JÁNOS Majd a gyermekeink megtanítják nekem.

MANUSAK *tetteti, mintha rosszul értené* A gyermekeink? Úgy-é?

Jánosnak elmegy a bátorsága, hogy válaszoljon.

JÁNOS S te tudod-é már a magyar hónapok nevét?

MANUSAK *ösztönösen kezdi sorolni* Januáriusz...

JÁNOS *ugratja Manusakot* Nono, nem a fővesztett szentet kérdezem, de minden hó szépmagyar nevét. *az ujjain számolja* Fergeteg hava, jégbontó hava, kikelet hava...

Manusak nemigen figyel, gondolatai még mindig János előbbi megjegyzése körül forognak.

MANUSAK *félbeszakítja Jánost* Nem lesz itt gyermek, az bizonyos! Nem jeleskedtél Szent Szargisz éjszakáján, pedig annyi sót ettem, hogy a szomjhalál kísértett reggelig.

JÁNOS Miféle szent az, melyik ilyenre kényszerít?

MANUSAK Melyik álmodban megmutatja a jövendőbelid.

JÁNOS Szóval, babona lenne!

MANUSAK Mert székelyek közt nincs elég...

JÁNOS Bizony úgy. A leányok itt sem kímélik maguk, hogy megtudják, lészen-e szerelmük vagy elkornyadoznak életük végéig mint a temetői kóró. A szerelem vagy gyün, vagy nem. Minek erőltetni.

MANUSAK *felháborodva* Nohát. Ki erőlteti?!

Nyílik az ajtó, a szentmiséről jőve megérkezik a család. Vahan, Makruhi, Arakel és Agavni. Velük van Karnig is.

VAHAN *vicces komolysággal* Ejnye, már! Itt menyegző folyik a hátam megett?

MAKRUHI Elő az étellel, leányok! Mert lelkemet betölti a magasságos Úristen, ám gyomrom kong mint az üres hordó...

sötét

3/4

Ugyanott valamivel később. A család, Vahan, Makruhi, Arakel, Manusak és Agavni a zöld ágakkal és gyertyákkal díszített nagyasztalnál az ünnepi vacsorát fogyasztja. Előttük kancsókban bor. Velük van Karnig és János is. Csak a betegeskedő Varduhi hiányzik. A távolból táncmuzsika hallatszik. Egyre közelebb, egyre hangosabban. A háziak csöndben eszegetnek, mintha feledték volna a délelőtti vidámságot. Vahan különösen gondterheltnek látszik a hosszú út előtti estén. Ám végül ő töri meg a szótlanságot.

VAHAN Úgy hallom, testvéreink vidáman járják a falut Világosító Szent Gergely ünnepén.

MANUSAK *fölkiált* Be rég táncoltam!

AGAVNI Bizony rég táncoltunk, nővérem. *föllelkesül* Emlékszem, Moldvába' micsoda mulatságok voltak.

KARNIG S ki volt közületek a legjobb táncos?

Manusak és Agavni egymásra néznek, majd egyszerre kiáltanak fel.

MANUSAK,

AGAVNI Arakel!

A zene még hangosabban szól, mintha a muzsikusok letáboroztak volna a ház előtt.

KARNIG *büszkén vágja ki* Mert, bizony, miköztünk én vagyok a legjobb!

JÁNOS No, akkor lássuk. Nem ám csak mondjátok!

Karnig erre a biztatásra várt. Fölpattan a székről, egy mozdulattal Arakelt is hívja. Arakel nem áll ellen. A két fiú ördögi ügyességgel kezdi táncolni a kocharit. Úgy ismerik a mozdulatokat, mintha mindig együtt járták volna. Komor arccal, férfias, vad szenvedéllyel ropják az ősi táncot, mintha az életük múlna rajta. Közben a zene már-már az elviselhetetlenségig fölerősödik. Makruhi büszke szemmel nézi a fiát...

Miután a muzsika elhalkul, s a két táncos lihegve visszaül az asztalhoz, Vahan rászól az asszonyra.

VAHAN Menj, Makruhi, vigyél egy kancsó bort, ne szomjúhozzanak a muzsikálók.

Makruhi fölkap az asztalról egy teli kancsót és kimegy vele.

AGAVNI *Karnignak* Moldvában nem volt jobb táncos Arakelnél, de úgy nézem, itt ellenfélre talált.

KARNIG *szerénykedve* Láttad volna apámat.

Vahanon is látszik, hogy elégedett a két táncossal.

VAHAN Kíváncsi lennék, a szászok milyen táncot járnak. Sápkóros népek... Bár meg kell adni, az a halovány szépség, ki ma itt volt, megmelengeti a jóemeber szívét.

ARAKEL *zavarba jön* A Vingárti leányra gondol, apám?

VAHAN Úgy, úgy.

Makruhi visszajön, leül az asztalhoz.

MAKRUHI Tán nem itt járt egy szász lány?

NAIRI Énhozzám jött látogatóba, de Arakel bátyámmal elegyedett szóba a tornácon.

VAHAN Szép leány, az bizonyos, s úgy nézem, nincs ellenére a fiúnk. Két erős nemzetség két nagy kereskedőcsaládja válhatna eggyé, ha lenne hajlandóságuk egymás iránt.

NAIRI *csendesen* Jó annak, ki szíve szerint választhat...

VAHAN Még, hogy szíve szerint? A szív azt szereti, ki hasznára válik.

NAIRI *nehezen leplezi féltékenységét* És fordítva is igaz. Aki szeret, hasznára válik a másiknak. Nem csupán önmagát mutogatja.

Vahan nem törődve semmivel, tovább erőlteti.

VAHAN Micsoda fényességes frigy lenne ebből. Ámulna rajtuk egész Székelyföld. S az sem lenne utolsó – nap mint nap nézni egy ilyen istenáldotta gyönyörűséget.

MAKRUHI Te csak nézegesd a szép leányaid, jóuram.

ARAKEL Akkor is örömmel nézné, apám, ha saját Istenéhez imádkozna itt?

VAHAN Egy az isten.

ARAKEL Egy bizony. S ahhoz az egy Úrhoz Luther templomába hordaná a gyermekeinket.

VAHAN Hogy gondolod, te? A gyermek apja hitét viszi, attól el nem tántorodik. De ne fussunk oly előre.

ARAKEL Ne is.

VAHAN Vagy nem tetszik a szászocska?

MAKRUHI Tán még egy török lánnyal is összeboronálnád egyetlen fiad, csak mert a szultán nemzette.

ARAKEL Hogy tetszik-e? Kérdezheted, hogy tetszik-e a Nap, mely életet ad? Tetszik-e a meleg, mely hosszú tél után nyáron át simogat? Tetszenek-e a csillagok, kik legszebb ünneplőjükbe bújnak az éjszaka leple alatt? Ugyan, apám, nincs ember, kinek a szász Elize ne tetszene. A legkülönlegesebb, kit Isten valaha teremtett. Nincs földi halandó, aki ellenállna neki.

MANUSAK Akkor mégiscsak lészen szász esküvő.

MAKRUHI Ahhoz még a szásznak is lesz szava.

ARAKEL Csak, hát, a vallása. Azt nehéz szeretni.

AGAVNI Ha jön a szerelem, mit számít az? A vallást így vagy úgy elboronálja Isten.

VAHAN No, most már tele a fejem asszonybeszéddel, térjünk komoly dolgokra. Megvan a passzus, a marhák kövérre hízva, holnap indulok Budán át a bécsi vásárra. Itt az ideje, fiam, hogy közelről tanuld meg felmenőid hivatását. Készülj az útra, holnap indulunk.

ARAKEL *feszengve* S férfi nélkül hagyná a házat?

Látnivalóan Makruhi is megretten Vahan hirtelen jött elhatározásától, hogy Arakelt magával viszi. Szétárt tenyérrel ős is a választ sürgeti.

VAHAN Jól hallom a vonakodást szavaidból, fiam? A semmiből nem lesz semmi. Kereskedő végképp nem. Menni kell bizony. Menni az állatokkal. Lehet meleg, jöhet fagy, koptathatod térdig a lábad, éjszakázhatsz szabad ég alatt, csak így tanulod ki az áldott mesterség csínját-bínját, a kereskedői csíziót.

MAKRUHI S a félelem természetét is. Portyázó tatártól, maradék töröktől...

VAHAN Micsoda félelem?! Ha jól tudom, egymaga kelt át a Havasokon.

KARNIG A háborúnak vége. Megkötteted a Portával a béke.

MAKRUHI S, vajon, tudja-e minden török...

JÁNOS Én, bizony, örülnék, ha apám elvinne Bécsig s vissza.

MANUSAK *a többiekhez szól, de Jánosnak szánja* De nagy mehetnékje van.

VAHAN Oszt te eljönnél, János?

JÁNOS El, bizony.

ARAKEL Látja, apám, van, kit magával vigyen.

Vahan méltósággal veszi fia tiszteletlenségét. Haragján a csalódottság végtelen szomorúsága kerekedik fölül.

VAHAN Őseid iránti szánalommal, elborzadva forgatod a história lapjait, mígnem ráeszmélsz, az a kor se jobb, amelybe születtél. Látod a nem szűnő haragot, a tengernyi fájdalmat hozó háborúkat, amelyek korról-korra föllángolnak, majd elcsitulnak, s szent meggyőződéssel hiszed, hogy elcsitulnak végképp. Hogy a gyász, melyet elkínzott fér-

fiak, meggyalázott asszonyok, szenvedő kisdedek halála korbácsol elviselhetetlenné, képes eltörölni a legförtelmesebb bűnt, a háború bűnét, s a gyermek, ki ártatlan hittel a világ urának képzeli magát, holnap nem vérbe fagyva fekszik a kerteden túl. A világ, mely azzal fogadta magába, hogy szép jövőt jósolt neki, hirtelen nem válik gyilkosává... Itt ez a friss évszázad, de a belé táplált hit egyre apad. Fiaidba veted a reményed, kik a világ jobbítására születtek, ám ők önös gondolataikba merülnek inkább. Istenük szeretetét semmibe veszik, majd hirtelen elcsudálkoznak, hogy elhagyja őket a Teremtő.

MAKRUHI *csendes, nyugtató hangon* Istenkáromló lettél haragodban, jóuram?

VAHAN *Makruhira förmed* Mi tadik, zi mi tadicik!

MAKRUHI Hogyan ítélnék, ha ítéletem aligha számít. S hogy én magam megítéltetek? Az bizonyos. Csak elébb szólítson magához a Teremtő.

Makruhi föláll az asztaltól, egyenes háttal kifelé indul a szobából.

MAKRUHI *száraz hangon* Mostanra tán fölébredt a betegünk.

Makruhi kimegy. A zavart csend után Agavni szólal meg.

AGAVNI Jöjj, Manusak, ha látni akarod te is Szent Gergelyünk ünnepi templomát. Apánk engedelmével Jásnos és Karnig elkísér minket.

Vahan nem szól. Manusak, Agavni, János és Karnig szedelődzködni kezdenek, majd elindulnak kifelé. Velük tart Nairi is. De előtte még megáll Arakel előtt.

NAIRI Mutatod te is nővérednek a templomot?

ARAKEL *rosszkedvűen* Megtaláljátok magatok.

Vahan és Arakel magukra maradnak. Vahan lecsillapult indulattal próbál közelíteni a fiához. Halkan, meggyőződéssel sorolja érveit.

VAHAN Verzerescu püspökünk nélkül nem lenne templomunk se.

Arakel az apjáéhoz hasonló nyugodt hangon válaszolgat.

ARAKEL Láthat ott elég gregorián hitűt, ki pápistának vallja magát.

VAHAN Majdcsak áttérnek ők is.

ARAKEL Mert nem tudják, mit jelent.

VAHAN Unitusnak lenni?

ARAKEL Nagyobb rabság, nagyobb adó.

VAHAN Ne féltsd te a mieinket. A hit nagy erő. A hit, amely Szent Gergely vezetésével népünket Krisztushoz vezérelte, mikor a többség még irtotta a kereszténységet. Nézd a magyarokat. Épp félannyi ideje, alig hétszáz éve tértek meg Krisztushoz. Ebben fölébük kerekedhetnénk, de nem tesszük, mert alázatot mutatunk közös Urunk előtt.

ARAKEL S a szépvízi papok, kik ellenállnak minden pápista akaratnak? S a gyergyóiak? Kik uniáltak ugyan, de térnek vissza sorra régi hitükhöz?

VAHAN Mert Bethlen gróf tüzeli őket. Meglásd, így vagy úgy, de unitus lesz mind.

ARAKEL Nem istentelenek így se. Bár az istentelenség némelykor jobb, mint a hamis hit.

VAHAN Az istentelenség bűn. Oly világ nem jöhet, hogy az emberek megtagadják Istent. Mi tartaná őket kordában? Szertefolyna az életük, mint repedt kancsóból a bor. Isten nélkül összeomlik az elme. Isten tudata az isten maga.

Makruhi visszajön.

MAKRUHI *szemrehányón* Itt egy beteg lány, tán mindannyiunkban ott bujkál a kór, ti meg vitáztok.

VAHAN Menj asszonydolgodra.

Makruhi ahogy jött, már megy is.

ARAKEL Latin legyen a nyelv, melyen vallásunkat gyakoroljuk? Mert úgy látom, affelé megyünk.

VAHAN A nyelv Isten nyelve. Bárhogy is szól hozzánk.

ARAKEL S visszatérni a gregorián hitre? Az talán ördögtől való?

VAHAN A hit nem gúnya, mit este levetsz, s reggel újra cseréled.

ARAKEL Ezt mondom magam is.

VAHAN Ha nem visszafelé tekingetnél egyre, arcod megfürösztené a napnyugati fény.

ARAKEL Őseinket festem, kik keletről jöttek.

VAHAN Hja, a drága pénzen vett festőszerszámaid... S mikor majd éhes szájak tátognak feléd?

ARAKEL A lélek éhségét nem nézi?

VAHAN Azt betölti Isten.

ARAKEL S vele a szentjeink, kiket megmutatok.

VAHAN Fess, mit szeretnél, míg időd engedi, csak engem ne fess le. Lelkedet pedig, míg távol vagyok, készítsd a jövendő útra. Most menj dolgodra.

Arakel összehúzza magát s kimegy a szobából. Vahan térdre ereszkedik.

VAHAN Mennybéli Urunk, add, hogy eltévelyedett szolgád, Arakel fiam, visszatérhessen a helyes útra. A múlt helyett, mely amúgy is szüntelen ott dobol ereinkben, a jelen szolgálatával váltsa meg a jövőt. Térjen vissza a földre ama álomvilágból, mely elméjét elhomályosítja, erejét meggyöngíti. Add, hogy lelke kísértő hontalanságában meglelje honát, s tisztelje az őt befogadókat. Józanul lássa népünk jövőjét, e szép nemzettséget, ki nem hagyja veszni övéit. Ki ősei foglalkozását űzve mindig a jelenben élt, s imígyen teremtve jólétet nem jutott ebek harmincadjára. Könyörgöm alázatosan, tekints le rám, Jóuram, hogy bevégezve földi útamat, sorsommal megbékélve térhessek meg hozzád, mikor te úgy akarod. S abban a gyönge pillanatban egyetlen fiam kezébe adhassam családunk sorsát...

Makruhi lép be az ajtón. A térdeplő Vahanhoz szól.

MAKRUHI Ha oly igen áhítod biztosnak tudni családod sorsát, ne csak a célt nézd, Vahan. Értsd az embert is, kinek kezébe adod.

sötét

Ősz...

4/1

A ház belsejébe beszivárgott a komorra fordult október minden szürkesége. Makruhi és Manusak fehér férfiingeket hajtogat szótlanul. A fölgyógyult Varduhi egy prémes mente szegélyét tisztogatja apró kefével.

MAKRUHI Apátok elindult eladni a marhákat Szent Gergelykor, s, lám, vége a nyárnak…

MANUSAK De hazaér Vahan, s akkor mulatságot ülünk.

VARDUHI Én leszek újra apánk pirosló rózsája.

MANUSAK A szent tövisekkel.

MAKRUHI Csendes nyelv, nyugodt élet.

VARDUHI Manusaknak mondhatod, anyám.

MAKRUHI Apátok pusztabérletének ügyében nem járt itt a gazda?

VARDUHI Én találkoztam vele a faluban. Üzente, ha megjön, vigye a kialkudott díjat, mert mások is ácsingóznak a földre.

MAKRUHI Na, szép. Tavaszi legelőt ősszel kifizetni.

MANUSAK Lesz miből, ha Isten is úgy akarja.

MAKRUHI Te csak ne oszd be apád pénzét, Manusak.

Nyílik az ajtó, a szász lány, Elize lép be rajta. Megáll, bólint a nők felé.

MAKRUHI Menjetek friss ágyat húzni, leányok. A csontjaimban érzem, ma megjön Vahan.

Varduhi és Manusak fölnyalábolják az ingeket, kivonulnak.

MAKRUHI *Elizének* Arakelt az imént még a házban láttam.

Makruhi is követi a lányokat. Elize egyedül álldogál egy ideig, majd odamegy az asztalon hagyott díszes mentéhez. Kezébe veszi. Azt nézegeti, mikor belép Arakel. A fiú odamegy hozzá, hosszan öleli.

ARAKEL Apád még távol?

ELIZE Éjjel érkezett.

ARAKEL Akkor mondanod kellett jó kifogást. Tán csak nem újabb alamizsnaosztás? Várjunk kicsit. Hisz valóban alamizsnát osztasz. Lényed teljességéből mindig egy parányit, mellyel az éhező el nem telik ugyan, de ízelítőt kap abból, mi sohse lesz övé.

ELIZE Nem volt alkalom terólad beszélni. Félek, hogy apám nagyon magára veszi. A besztercei örmény kereskedőkkel csatázik mindegyre. Sokat veszített, mióta bejöttek a városba. *elneveti magát* Örményeid mindent megvesznek, ami mozdítható s jó áron eladják a szomszédnak.

ARAKEL Talpraesett népség... De akkor nemigen látok magunknak jövőt.

ELIZE Bízom atyámban. Szeretete oly végtelen, hogy tán megérti egyszem gyermeke óhaját.

ARAKEL Végül is nem sürget a tatár.

ELIZE Hacsak be nem tör újra, mint kilencvennégyben, s éget fel egész falvakat. Házat, jószágot. Még messze voltatok, nem emlékezhetsz rá. Magukkal hurcoltak mindenkit, aprót és nagyot. Messzire hangzottak a sikolyok s az

állatok bőgése. A szentmihályi plébános mostan lehelte ki lelkét öt év raboskodás után.

ARAKEL Van félnivaló elég. Járvány, betegség, pusztító hordák, vad háború. S még itt az Erdélyt zsigerelő Habsburg, tized, kilenced, hadiadó, mit erőszakkal behajtanak... Fél itt már mindenki mindenkitől. Habsburg a töröktől, örmény a szászt ól, szász az örménytől, magyar mindeniktől. Elment a török, de a gyűlölet itt maradt mögötte.

ELIZE Nohát, van itt egy szász, ki csak jót akar neked, s Isten a tanúm, a tieidnek mind.

Arakel átöleli Elizét.

ARAKEL Nem oly egyszerű az, miként gondolod.

ELIZE Szeretni egyszerű.

ARAKEL Kérdés, mit adsz át magadból.

ELIZE Azt, ki a vezérlő csillagot figyeli.

ARAKEL Örményét vagy szászét?

Nyílik a ház ajtaja, megérkezik Vahan.

ARAKEL *meglepődve* Örmények csillaga hazavezérelte a család fejét.

sötét

4/2

Ugyanott kicsivel később. Vahan sápadtan, megviselten ül egy széken, Makruhi nedves kendővel törülgeti a fejét. A lányok – Varduhi, Manusak, Agavni és Nairi – ott vannak körülötte mind. Arakel a szoba egy távolabbi sarkában.

MAKRUHI *próbálja vidítani* Épp jókor jöttél. Nézegetheted a szépséges szász lányt.

ARAKEL *a szoba hátsó sarkából* Már hazaindult. Ígérte, reggelre visszajön.

VAHAN *nehezen beszél* Szász lánynál nagyobb itt a gond. Az a fene passzus, ami nélkül nem engedtek Bécsbe.

MAKRUHI Miféle passzus? Hisz az már volt neked.

VAHAN Közhiteles passzus, amit Bécsben kérnek a járvány miatt a Budáról érkezőktől.

NAIRI Budán is dúl a pestis?

VAHAN Dúl az mindenütt.

MANUSAK És nem kapta meg a passzust, apám?

VAHAN Megkaptam én, de négy hét vesztegzár után. Ez az előírás, mert a bécsi népek nagyon féltik, ám, maguk.

Vahan kifullad, Agavni fut és hoz neki egy pohár vizet.

VAHAN *lihegve, miután ivott* S hogy tudjátok, hát, nem könnyű vesztegzár alatt lenni. Aki már nem ifjú, nehezen bírja.

MAKRUHI Látott-e orvos?

VAHAN Szívgyengeséget mondott.

MAKRUHI Így mentél Bécsig s vissza?

VAHAN Hajtottuk volna haza a marhákat a bécsi vásár helyett?

Vahan próbál fölállni a székről, de visszahanyatlik. Makruhi a hóna alá nyúl.

MAKRUHI Jöjj, Arakel segíts.

Makruhi és Arakel kitámogatja Vahant a szobából. Miután kimennek, Agavni lerogy egy székre az asztal mellett.

AGAVNI *a karjára borulva* Apácska... Apácska...

sötét

4/3

Az éjszaka pislákoló gyertyáinak a fényénél a három lány, Manusak, Agavni és Nairi egymást ölelve alszanak az asztalra borulva. Csak Varduhi ül külön, magában imádkozik. A végén keresztet vet, majd föláll, hogy igyon egy korty vizet. Agavni a mozgásra fölébred, lefejti magáról Manusak karját, ő is vízért indul. Varduhi tölt neki.

AGAVNI ...Mikor én voltam beteg, hozott egy galambot. Élő galambot kalitkába zárva. Azt mondta, rokonlélek. Segít meggyógyulni. S ha úgy lesz, szabadon engedhetem.

VARDUHI Tudta, hogy inkább meggyógyulsz, csak, hogy a galamb ne maradjon rabságba'.

AGAVNI Neked aranyláncot hozott, mikor az oláh gyerek letépte rólad a virágból font nyakravalót.

VARDUHI Hozott bizony. Egészen Nürnbergig ment érte.

AGAVNI A marhákkal együtt.

Mosolyognak.

VARDUHI Sokat volt távol. Hol marháért ment, hol meg eladni a lábasjószágot. Tavasszal s a nyáron majd' mindig nélküle voltunk.

AGAVNI Manusak sírt utána a legjobban.

VARDUHI Később aztán örült, hogy vadóckodhat. Anyánkkal könnyebben elbírt...

Kicsapódik az ajtó, Makruhi könnyes szemmel szólítja a lányokat.

MAKRUHI Vahant hívja az Úr. A pajzs menni készül.

Manusak és Nairi fölriad. Kétségbeesett arccal, sietve mennek ki a szobából mindannyian.

Marad az üres szín. Egy ideig csönd, halk ima az ajtón túlról, majd hangos sírás, zokogás hangjai.

Arakel jön be földúltan. A rajzai közt keresgél türelmetlenül az egyik ládában. Sorra veszi egytől egyig mind. Az egyiket kiválasztja, sápadt arccal mered rá. Makruhi támolyog vissza. Egyik oldalról Manusak, másik oldalról Nairi segíti. Követi őket Varduhi és Agavni is. Lerogynak mindannyian az asztal mellé.

MAKRUHI *merev arccal* A pajzs elment.

Arakel az anyjához viszi a Vahanról készült rajzot, óvatosan odanyújtja neki.

ARAKEL Megmarad nekünk örökre.

MAKRUHI *halvány hangon* Ezzel a haragos ábrázatával?

ARAKEL Világ ellen harcolni kell a harag. De nézze, anyám, a szája szélén ott a mosoly, ahogy magát s húgaimat figyelte.

Makruhi leteszi maga elé a rajzot. Arakel összetörten elvonul, magával cipelve minden fájdalmát. A lányok rémülten kuporognak az asztalnál. A reszkető Agavni mindkét kezével átöleli Makruhi nyakát.

AGAVNI Anyácska, mesélj.

Makruhi lélegzetnyi szünet után mélységesen szomorú, fájdalmas hangon kezd bele.

MAKRUHI Szanaszár és Baghdaszár... Így nevezték el Covinar királylány gyermekeit. A két erős, életrevaló ikerfiút, kik a meghasadt kőszikla forrásából fogantak, és sosem feledték nemző apjukat. Egyikük kő lett, másikuk víz...

Manusak és Agavni elhaló hangon ismétli a két nevet.

AGAVNI Szanaszár...

MANUSAK Baghdaszár...

MAKRUHI A világ teremtő termékenységében e két földöntúli erővel megáldott gyermek kapta az isteni feladatot, hogy nemzetségük, a szaszuni ház alapítói legyenek...

Makruhinak nehezére esik a beszéd, de tovább erőlteti.

MAKRUHI ...Fölcseperedve egymás hasonmásaként, de más-más természettel járták a vidéket, hogy a végtelen tengerbe nyúló szárazföldön sápadt lankák s égbe nyúló kősziklák között otthont leljenek. Idegen földről vándoroltak idegen földre, mígnem egy szép nap a nagy folyó partján találták maguk, s azonnal tudták, az lesz az ottho... *elcsuklik a hangja* az lesz az otthonuk. *erőt vesz magán* Megtisztult lélekkel nézték a hömpölygő folyót, minek közepén ott csörgedezett a mágikus erejű patak. Ám nagy csodálatukra nem elegyedett vele. A víz nem keveredett a vízzel – voltak mégoly rokonlelkek is – őrizte önnön természetét...

Makruhi tekintete a távolba mered, majd egy nagy sóhajjal folytatja.

MAKRUHI Az ikrek nem mentek tovább. Erőt adott nekik a víz közelsége, a mágikus apai örökség, mely átszáll a kései utódokra, unokáitokra, s unokáitok unokáira is. Egyikük kő lesz... másikuk víz...

Makruhi összekulcsolja a két kezét.

MAKRUHI Áldott legyen, ki hosszú vándorlás után rálel a forrásra, hol otthont találván, ősei erejét tovább örökíti. Áldott legyen Vahan...

Varduhi fölzokog, anyja vállára borul.

NAIRI Mi a kő s mi a víz, néném?

MAKRUHI *nyugodt hangon* Mindkettőnek megvan a maga ideje. A kő lassú, mozdíthatatlan, mindig megkapaszkodhatsz benne. A víz tovafut előled, elillan, nagy sietségében veled marad mégis. Életet ad. Szomjat olt, hűsít. A kő ideje s a víz ideje ritkán találkozik. Együvé tartoznak mégis egy örökkévalóságon át...

Végtelen fáradtságukban Manusak és Agavni egymásra borulva elaludt. Nairi fájdalmas arccal bámul a semmibe. Makruhi egymáshoz üti a két tenyerét.

MAKRUHI Térjetek nyugovóra, leányok! *szomorú tekintettel maga elé mered* Szükségetek lesz az ősök erejére.

A három nővér, Varduhi, Manusak és Agavni összeszedelődzködnek, aludni térnek. Nairi nem mozdul, Makruhival az asztal mellett marad. Illedelmesen szólal meg.

NAIRI Gyerekkoromban nem sokat hallottam szép Magyarországról. Erdély földjéről sem beszélt nekem senki. Kerek szemmel néztük, ki a nagy hegyen túlról jött, hinni sem akartuk, hogy létezik ott is egy világ...

Makruhi mozdulatlanul ül, maga elé mered.

NAIRI Bátyám halála végtelenül fáj. A vére vagyok, vérének véréből születtem s büszkeséggel tölt el, hogy befogadott. Ezután mi lesz, néném dönti el.

Makruhi tesz egy türelmetlen mozdulatot, jelezve, hogy nem most fog döntést hozni.

NAIRI Szomorú vagyok, hogy apám és Vahan eltávolodott, s evilágon már nem fognak megbékélni egymással.

Makruhi lehajtja a fejét. Nairi folytatja.

NAIRI ...Véletlen kerültem Erdélybe, a járvány űzött el szülőhelyemről, ám nem győzöm elégszer köszönni az Úrnak, hogy itt lehetek. A földön, ahol nem jártam eddig, ám a lelkemben születésemtől fogva létezett. Az erdő csendje, a szél zúgása, legelőn a fűszál, mind ismerős. Köszönöm Vahannak, hogy rátalált a helyre, hol ősi közösségben élhetünk. Hol megismerhettem a legszebbik világot, amelyet valaha is láttam. Néném s családja nagyon szerencsés, hogy ily nagy ember vezette életük, ki az itt töltött kevéske ideje alatt otthont teremtett. Csak reményleni tudom, hogy mielőtt elment, ezen ő maga is örvendezett. Isten igazságát hozta el ide, ami a saját igazsága lett. S bárhogy is nézem, az ő igazsága jóapámé fölé kerekedett.

Makruhi megenyhült arccal tekint Nairire.

MAKRUHI *a szokásosnál mélyebb hangon szólal meg* Az asszony, ki összeköti a férfit a burjánzó természettel, a férfit elvesztvén végtelen magányban marad...

NAIRI Ám magánya csupán a látszat. Fájdalmát enyhíti a nagy család s maga a természet, melynek a közvetítője lett.

MAKRUHI S vajh lesz-e elég erő, hogy a látszat mögött lelke békéjét meglelje?

NAIRI Ahogy a folyó közepén föltörő forrás sérthetetlenné tette a szaszuni ikreket, úgy tették sérthetetlenné nénémet a Vahannal töltött esztendők. Csak kívánni tudom, hogy mindhárom leánya ily forrást találjon.

MAKRUHI Ezek a lányok? Ők csak most kezdtek küzdeni azért, amit mi elértünk. S azért, amit mi nem értünk el soha. Ami erősebben tartja őket a földön, erősebb szerephez juttat, mint a mienk volt. Erősebbhez, mint amit kiharcoltunk az évszázadok alatt. Ha kellett, ésszel, ha kellett, ravaszul, ha kellett, kegyetlenül. Anyámra gondolok, ki híven teljesítette a rá szabott asszonyi sorsot.

NAIRI Az kívánja a legnagyobb erőt...

MAKRUHI S még annál is nagyobbat. A végtelen természet kínálta neki, s nem tétovázott elfogadni. Ő mesélt nekem csodákra képes növényekről és állatokról, kiktől a legősibb néphit szerint nemzetségünk ered.

Makruhi Nairi tekintetét keresi. A lány fájdalmas arccal mered a semmibe.

MAKRUHI Ha jól sejtem, Arakel anyámtól vette gyermekkori hitét. Innen jön vonzalma is az állati lényekhez. Lelkét, mely Krisztusért lángol, megérintette őseink mágikus eredete. Nem tud, mit tenni ellene.

Makruhi keresztbe fonja mellén a két karját. Komor hangon szól.

MAKRUHI Most menj aludni, Nairi.

sötét

A kihúnyó fényben föltámadó szél hangját hallani...

4/4

A ház tornáca korán reggel. A süvöltő szélben Arakel a kezénél fogva húzza kifelé a házból Nairit, aki fázósan szorítja össze magán a ruhát. Megállnak egymással szemben.

NAIRI Kora reggel ily rövid éjszaka után?

ARAKEL Az idő sürget, nem halogathatom a döntést.

NAIRI Miféle döntést?

Arakel arca földúlt, hangjából kétségbeesés sugárzik.

ARAKEL Ki táblát vesz kezébe, gyermeki énje játékosságát keresi. Ezt a játékot sokan nem értik, lenézik érte. Pedig oly játék ez, mely nagyon is komolyra fordul, ha művelője komolyan veszi. Ám nem elég hozzá egymaga. Hite, mely túlburjánzik olykor, máskor meg végképp elapad, segítőre szorul. Olyanra, kivel egy tőről fakad. Ki maga is bejárta a hit igaz útját, ki nem kérdőjelezi meg, ami megkérdőjelezhetetlen.

Arakel elhallgat. Nairi reszketve áll a hideg tornácon, még mindig nem érti, mit keres ott.

NAIRI Hitedben próbálna megingatni valaki?

ARAKEL Mikor először jöttél ide, félénk leányka voltál, de a félénkség álarca mögött erős és határozott. Vahan úgy mondta, nekem ígértek születésedtől fogva.

NAIRI Mondott mást is...

ARAKEL Mondani mondott, ám ezt a döntést a Jóisten sugallta.

NAIRI *reszketve* Tréfálkoznál velem ezen a szomorú reggelen?

ARAKEL Isten nevével nem tréfálkozom.

NAIRI Akkor nem értem szándékod.

Arakel Nairi felé nyújtja a két kezét, de nem várva meg, hogy a lány válaszoljon a gesztusra, visszahúzza. Leszegett fejjel mondja ki a mondatot.

ARAKEL Légy a hitvesem, Nairi.

Nairi meglepetésében hirtelen nem tud, mit mondani. Mire válaszolna, megjelenik Elize a kertben. Nairi észreveszi. A két lány pár pillanatra egymás szemébe fúrja a tekintetét, majd Nairi megfordul, és ijedten befut a házba. Elize komor arccal áll meg Arakel előtt. Örményül köszönti.

ELIZE Pár lusz.

ARAKEL Mily szépen mondod.

ELIZE Meghalt apád.

ARAKEL Megtért Urunkhoz.

ELIZE Immár tudod, mi az árvaság.

ARAKEL Minden árvaság más. Vahan hiánya feneketlen űr.

ELIZE Kívánom, békét találjon Krisztus urunkban.

Arakel nem öleli át, nem nyúl Elizéhez. Hangjának rezzenéstelen szikársága mintha most Vahanéra hasonlítana.

ARAKEL Ne csupán Vahannak kívánd. Mindannyiunknak.

ELIZE Úgy legyen.

ARAKEL S én neked kívánom.

ELIZE Rászorulok?

ARAKEL Feledteti a búcsút.

Elize, bár megsejtette, most döbben rá teljes bizonyossággal, hogy Arakel búcsúzni készül. Elszántan igyekszik tartani magát.

ELIZE A búcsút...? Lehet-e búcsúzni onnan, hova meg sem érkeztél. Búcsúzhat-e az élettől, ki meg se fogant. Ébredés ez inkább, nem búcsú. Olyan álomból, melyet bárhogy is szeretnél, nem tudsz visszahozni...

ARAKEL Ébredés bizony, az álmok kora elmúlt. Ekként kell cselekedni is.

ELIZE Világod romba dőlt, ki kérné számon, mit teszel.

Arakel tekintete elhomályosul, hirtelen megérzi saját szavai súlyát. Elérzékenyülve szólal meg.

ARAKEL Kik vagyunk mi, Elize?

ELIZE Két földi halandó, kiknek megadatott egy futó pillanat.

ARAKEL S nem több.

ELIZE Nem több.

Elize, miközben Arakel arcát fürkészi, lehúzza az ujjáról az apjától kapott gyűrűt. A tenyerén nyújtja Arakelnek.

ELIZE Erről majd eszedbe jutok.

Arakel előbb csak nézi, majd elveszi a gyűrűt s a tenyerébe zárja. Szó nélkül besiet a házba, mint akinek hirtelen eszébe jutott valami. Elize áll még egy percet, majd útjára indul. Arakel papírtekerccsel a kezében jelenik meg újra. Elize már nincs ott. Szomorúan, összetörve áll a tornácon. Agavni lép ki utána az ajtón. Odamegy hozzá, s a feltámadó szélben hátulról átöleli.

sötét

4/5

A sötétben az üres színpadkontúrok látszanak. A háttérben jobbra az idős Arakel ül megvilágítva.

AZ IDŐS ARAKEL *elgondolkodva* A múltat figyeltem mindig. A múltat, mely nélkül elvész a jelen. Enyéim megannyi szenvedésből gyúrt erényét. Népünk lámpásait, Szent Gergelyt, Mesztocot. Az utat, amelyen idáig jutottunk...

A férfi maga elé emeli a tenyerét, majd leejti újra.

AZ IDŐS ARAKEL Ami a családot illeti, a magam örökölte vagyont – jószágot, ingóságot – Manusak kezébe adtam. Székely férje oldalán ő vitte tovább apánk oly gonddal épített birodalmát. Manusak az ibolyaszelídnek tűnő, ám mindent beborító illatával lengte be környezetét. Azt képviselte, mit apánk ránk rótt. A család jólétét, hat gyermekének boldogulását. A jelenből épített jövőt... Anyám némán viselte gyászát, nagy felindulásában emlegette csak Vahant. Hiányzik a megöregedett teste, mondogatta ilyenkor... Ha visszatekintek, Agavni finom rajzolatú vonásait látom. Az angyali lényt, ki Karnig, a jóraváló örmény felesége lett. Számos gyermeke mellett élte a nép egyszerű fiainak mindig üldözött, mindig százszorszép életét. A tizedik szülésébe halt bele... *lehatjtja, majd újra fölemeli a fejét* Varduhi nem békélt meg a sorsával soha. Örökre egyedül maradt. Bár anyánk, míg élt, bíztatta mindig, s ifjúkori cívódásaikat feledve Manusak is dédelgette. Ám magánya zajos volt. Ő nevelte föl Agavni gyermekeit. Ha egyik beteg lett, kalitkába zárt galambot vitt neki. *a gondolataiba merül* Agavni és Elize.... Két távoli lény, kiket elveszítettem. Agavnit, a szürke galambot, kinek látványa megédesítette mindennapjaimat, s a varázsos Elizét, kit minden élőlénynél jobban szerettem. Bocsásd meg nekem, Istenem, hogy vétkeztem ellene. Mit az élet tálcán kínál, tudnod kell választani. Tudnod kell, mi a jó, s mi a kötelesség. Nekem az Örökkévaló ezt utat mutatta. Gyávaságom útját. S ha mutatott mást is, hát, nem tett rá méltóvá... Mikor tizenkettőben a szászok csúfosan kiűzték enyéimet Besztercéről az általuk terjesztett állítólagos kór miatt – hogy megtartsanak mindent, mit az otthonaikból kiebrudaltak nem tudtak magukkal vinni – sokat gondoltam Elizére. Mindez oly mély sebet hagyott volna kettőnk között, melyet tán nem tapasztunk be soha. Nem értetünk meg a gyermekeink-

kel... Ó, a gyermekeim. Kik ott ragadtatok egy álomvilágban, soha ki nem törve rabságotokból. Csupán Teremtő Istenünk tudja, kinek az ölében haltatok el örökre. Nairiéban, ki hű társam maradt, ám soha szült gyermeket, vagy Elize vitt magával titeket, nem tudni, milyen útra, mindörökre magába zárva... *nagyon szikáran, nagyon szárazon, szinte érzelmek nélkül* Most, e magányos órán hallgass meg, Uram. Teremtő Istenünk nézz le ránk, áldd meg létezésünket, hozd el a békét, védj meg minden földi halandót legjobb tudásod szerint. Az enyéimet itt és ott túlnan mind. Érzem az illatot, amit itt hagytak... Kései nyarak, tovafutó ősz illatát, amit elvittek magukkal... Hajdanvolt ünnepeink lármás, lágyan busongó természetét... Add meg nekem, Jóurunk, hogy az ő örömüknek örüljek most és halálom óráján. Dicsértessék a neved, hogy az én örök Elizém lényének szépségét megteremtetted. Áldd meg őt és mindannyiunkat, kik élünk és majd élni fogunk. Rá gondoltam, midőn írásunk szentjét, Mesztocot festettem, a művet, mely híressé tett. Ám a hírnév olyan mint a szivárvány. Messziről csodálod, de ha véletlen eléred, megfogni nem tudod. *meglágyulnak a vonásai* Mesztoc képén megfestettem a csöndet... Az angyali arcot öltött Elizével és Agavnival. S bár eleinte ellenálltam a rámtörő gondolatnak, kifürkészhetetlen akaratod szerint, Jóuram, azon a képen ott vagyok magam is. A férfi, ki élt, szerette övéit, s ha úgy kívántad, képes volt gyűlölni is. Aki nem jutott egyezségre apjával, de egyezségre jutott ősi nemzetségével, kiknek históriáját oly szenvedéllyel szerette. Aki magtalan maradt, de föltalálta útját. Szomorú út ez – miként minden halandó útja – áldott örömökkel kikövezve. Azé a földi halandóé, ki megszületve rajong a létért, majd bűnbe esik és kiűzetik. Ki nem taníthatta meg gyermekeit szeretni, hát, népét tanította az egymás iránti tiszteletre. Ki élt, vétkezett, megdicsőült, elbukott... s akaratod ellenére, Uram, egy kecskéért imádkozott.

Némán magába roskad.

CSÖND